

БІБЛІОТЕКИ ЧЕРНІГІВЩИНИ: ІННОВАЦІЇ В ЧАСИ ВІЙНИ

Ольга Шурубенко,
*завідувач науково-методичного відділу
Чернігівської ОУНБ
імені Софії та Олександра Русових*

Сьогодні бібліотеки прикордонної Чернігівщини відіграють важливу роль у забезпеченні доступу до інформації та культурних ресурсів, є важливими центрами освіти та моральної підтримки жителів області в умовах війни.

На жаль, через постійні обстріли українського прикордоння військами РФ бібліотечна спільнота області у 2024 р. мала значні втрати – повністю знищено фонди і приміщення Янжулівської, Миколаївської та Тимоновицької сільських бібліотек Семенівської громади. Пошкоджені зазнали публічна бібліотека та бібліотека для дітей Семенівської міської ради. Наразі в Семенівській громаді працює лише чотири книгозбірні. Під постійними обстрілами перебувають Сновська, Городнянська, Новгород-Сіверська та Корюківська територіальні громади. Попри безпосередню близькість до ворожої країни, постійні повітряні тривоги та обстріли, бібліотеки області продовжують обслуговувати користувачів, популяризувати книгу і читання, активно займаються актуалізацією фондів, соціокультурною діяльністю, долучаються до різноманітних проєктів, грантів, конкурсів, сприяють патріотичному вихованню дітей та молоді. Вже кілька років одним із найбільш значущих напрямів інноваційної роботи книгозбірень є проєктна діяльність. Вона дозволяє впроваджувати нові технології, покращувати послуги та трансформувати бібліотеки відповідно до потреб сучасних користувачів. За допомогою проєктної діяльності заклади області змогли осучаснити свої простори, зробили їх більш привабливими для відвідувачів, оновили комп'ютерну техніку, поповнили фонди цікавою популярною літературою, запровадили нові послуги.

Так, у травні 2024 р. в бібліотеці для дітей КЗ завдяки тісній співпраці з БФ «Рокада» втілили в життя проєкт «Простір, безпечний для дітей», він складається з декількох зон, де кожен знаходить щось цікаве для себе: місце для проведення майстер-класів, творчості та спілкування; сенсорний простір «Шосте відчуття» для діток з

особливими потребами; територію для віртуальних ігор; для настільних та ігор на підлозі; для релаксу та усамітнення; для читання. Родзинкою є зона з VR-окулярами.

Упродовж року в просторі проведено бібліобалаганчик «Весела країна фантазерів та мрійників», квести «Знайди свій скарб у бібліотеці» та «Пригоди у бібліотеці», бібліорозваги «Мандри в казковий дивосвіт», майстерка «Веселий осінній гном» та ін.

На базі простору створено проєкт «Дивись та читай», що має за мету популяризувати читання серед дітей та підлітків. Перед показом фільму чи мультфільму бібліотекар знайомить юних читачів із книжкою: розповідає про автора, назву, історію написання книги, зачитує цікаві фрагменти. Після перегляду відбувається обмін враженнями. Таким чином у підростаючого покоління виникає бажання прочитати книгу. Перегляди фільмів проводяться під час канікул чи до якихось важливих дат, подій, свят. У кінозали вже переглянули фільми: «Чарлі та шоколадна фабрика» (Роальд Дал), «Сторожова застава» (Володимир Рутківський), «Хлопчик у смугастій піжамі» (Джон Бойн), «Щоденник Анни Франк» (Арі Фолман),

*Захід у «Просторі,
безпечному для дітей»*

*Проєкт «Дивись та читай».
Перегляд фільму
«Гаррі Поттер
і філософський камінь»*

«Гаррі Поттер і філо-софський камінь» (Джоан Роулінг), «Кіт у чоботях» (Шарль Перро), «Мавка. Берегиня лісу» (за мотивами «Лісової пісні» Лесі Українки) та ін.

Неабиякий попит серед дітлахів має клуб настільних ігор, де можна пограти в різні їх види: на швидку реакцію (*UnoHarryPotter*, «Козацьке лото», «Дуплет»), мовні ігри («Ерудит»), на розвиток мислення («Ферма», «Емоції Міміка»), головоломки («Колір код», «Розумний Лис») та ін. Крім того, у клубі організовуються змагання і тематичні турніри для читачів дитячої бібліотеки. Як показує практика, настільні ігри в закладі допомагають створити сприятливу атмосферу для спілкування та розвитку, залучити дітей різного віку до активностей.

За проєкт «Простір, безпечний для дітей» бібліотека для дітей КЗ «Публічна бібліотека» Бобровицької міської ради здобула перемогу в конкурсі «Бібліотека року 2024» у номінації «Малі бібліотеки». Його проводить ВГО Українська бібліотечна асоціація спільно з Міністерством культури та стратегічних комунікацій України.

Реалізувала Бобровицька книгозбірня торік і проєкт дитячого ігрового майданчика, що розташований у внутрішньому дворіку бібліотеки. Нині майданчик є центром сімейного відпочинку, де батьки можуть спілкуватися зі своєю малечею, спостерігати за її розвитком.

Бобровицька бібліотека для дорослих взяла участь у проєкті «Мовні вправи», що організований ГО «Порт Культури» спільно з *Artists Support Ukraine*. Заклад отримав грант на проведення виставки та публічної дискусії на тему мовної ідентичності. Експозиція складалась із творів сучасних митців та викликала неабиякий інтерес з боку бобровичан та гостей міста. Крім виставки, у день відкриття відбулася дискусія з експертами «Мова Перемоги: роль української мови в реаліях війни».

3 жовтня 2023 р. в Бобровицькій бібліотеці для дорослих проходять навчання цифрової грамотності для людей елегантного віку. Право на проведення цього навчання одержала директор закладу Леся Циба на спеціальних курсах у межах тренінгу «Цифрові амбасадори», що проходив за підтримки Фонду «Східна Європа» та українсько-швейцарської Програми EGAP для 20 пілотних громад України. Жителі громади переглядають освітні серіали, навчаються користуватися власними мобільними пристроями, встановлювати застосунки, оплачувати онлайн комунальні послуги тощо. Важливою підтримкою для навчань є отримання бібліотекою п'яти сучасних комп'ютерів за сприяння посольства України в Чехії та керівництва міської ради.

Активно долучається до проєктної діяльності й Городнянська центральна бібліотека. Вона – одна з п'яти книгозбірень-переможниць конкурсу на участь у проєкті «Бібліотека – місце сили!». Ця унікальна програма міжнародної співпраці між ВГО Українська бібліотечна асоціація та *Zentral- und Landesbibliothek Berlin* реалізується за підтримки Європейського Союзу (програма *House of Europe*). Завдяки проєкту директор закладу Ганна Щербакова відвідала бібліотеки Берліна, а центральна

книгозбірня поповнилася новими виданнями та ноутбуком.

У межах цього проєкту заклад створив інноваційну послугу «Територія творчості», де кожен охочий має змогу спробувати себе у швейній

Пошиття екоторбинок у «Території творчості»

справі, опанувати нову сучасну електричну швейну машинку. Торік у травні «Територія творчості» зібрала майстринь швейної справи, які із задоволенням ділилися з присутніми власним досвідом. Кожного четверга о 15:00 проходять

заняття з майстринею з пошиття. А машинка перебуває у вільному доступі для всіх охочих з понеділка до суботи з 8:00 до 18:00 абсолютно безкоштовно.

Ще одна послуга, започаткована центральною бібліотекою, – «Шафа речей». У закладі організовано прокат корисних речей, яких потребують ВПО. Таку ідею запозичили в книгозбірні Берліна. «Шафа речей» – це інструменти для ремонту, дрібна побутова техніка, кухонне приладдя, спортивне й туристичне спорядження, речі для дозвілля та для дітей. Ці предмети можна взяти в бібліотеці на певний термін безкоштовно.

Діє в центральній книгозбірні й пункт скринінгу, створений у межах втілення в життя проєкту *USAID* «Підтримка зусиль у протидії туберкульозу в Україні». Жителі міста можуть виміряти в бібліотеці артеріальний тиск, рівень цукру в крові, пройти тест на ВІЛ, зважитися тощо. Розповсюджують у закладі роздаткові матеріали: «Найпоширеніші розлади і стани здоров'я. Як запобігти і запідозрити?», «Алгоритми виявлення неінфекційних хвороб», «Опитувальник про стан здоров'я» тощо.

На базі Городнянської центральної бібліотеки відкрився «Жіночий бізнес-хаб «Гармонія»». Цей проєкт реалізується спільно з ГО «ЄГармонія» за технічного адміністрування ГО «Взаємодія Плюс» за сприяння Програми розвитку ООН (ПРООН) в Україні та за фінансової підтримки уряду Франції, наданої в межах ініціативи «Вікна фінансування».

Бізнес-хаб створено для допомоги, розвитку та об'єднання жінок, які прагнуть реалізувати власні ідеї, розпочати справу або вдосконалити вже наявний бізнес. У просторі отримують консультації від експертів, беруть участь у тренінгах і майстер-класах, спілкуються з однодумцями та діляться досвідом, знаходять натхнення для нових проєктів і знайомляться з однодумцями.

За час існування бізнес-хабу відбулися: інформаційна сесія з відкриття і ведення ФОП, воркшоп з просування свого бренду в соцмережах, тренінг з фінансової грамотності, майстер-класи з виготовлення етнографічних символів, миловаріння, ярмарок унікальних виробів від учасниць проєкту. Наразі його реалізація триває.

Влітку в центральному закладі проходили активності «Бібліотечне літо», під час яких

провели весело та корисно час шість груп дітей, а це – майже сотня дітлахів. Вони брали участь у різних конкурсах та іграх, ходили на екскурсії, дізналися багато цікавого з вікторин, годин повідомлень, краєзнавчих подорожей, навчилися корисного під час смачних майстер-класів, відвідали тварин у Менському зоопарку, знайшли нових друзів.

Новгород-Сіверська міська бібліотека втілює в життя проект «Креатив-Центр: сучасний громадський простір спільної дії», реалізація якого стала можливою завдяки фінансовій підтримці БО *Nova Ukraine*. Книгозбірня отримала нові меблі та техніку: шість комп'ютерів, проектор, багатофункціональний пристрій, дитячі розвиваючі ігри, інтер'єрні матеріали, віконні жалюзі та інше обладнання. Ремонт приміщення профінансовано з бюджету Новгород-Сіверської громади.

«Креатив-Центр» – це простір для відпочинку та дозволяє дітям, спілкування, спільної творчості, роботи та неформального навчання людей різного віку в приміщенні бібліотеки. У ньому передбачено систематичне проведення культурно-просвітницьких заходів: лекцій, тренінгів, майстер-класів, диспутів, презентацій, кінопоказів, консультацій.

В умовах війни одним із важливих напрямів роботи бібліотек Чернігівщини є підтримка ментального здоров'я жителів громади. З цією метою на базі закладів проводяться психологічні тренінги, лекції, зустрічі з психологами. Завдяки співпраці з районною організацією Товариства Червоного Хреста України в Корюківській публічній бібліотеці діє пункт психосоціальної підтримки, роботу якого, перш за все, націлено на підтримку дітей із внутрішньо переміщених сімей, багатодітних та малозабезпечених родин. Дві бібліотекарки пройшли навчання «Надання населенню першої допомоги» та «Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій» і отримали сертифікати від Міжнародної організації Червоного Хреста. Протягом року бібліотекарки-волонтерки двічі на тиждень проводили заходи з психосоціальної підтримки. Це переважно заняття зі зміцнення психологічного стану та відновлення внутрішнього ментального ресурсу (майстер-класи, малюнок терапія, артрелакс, казкотерапія, різні арттерапевтичні заняття з елементами творчості тощо). Під час проведення заходів із психосоціальної підтримки для зміни діяльності використовували настільні ігри, проводили різноманітні руханки, вправи, котрі допомагають зняти емоційну напругу та втому. Наприклад, під час години розваг з ігровими вправами «Парашутні веселощі» діти з радістю створювали «хвилі», ховалися під парашутом, змагалися у швидкості та спритності. Неповторна атмосфера спокою та творчості зазвичай панує на заняттях із психосоціальної підтримки, під час яких використовується стил-пісочниця з кольоровою підсвіткою. Малеча малює піском, експериментує з кольорами та формами, виражає свої емоції та занурюється в процес, що допомагає зняти напругу, покращити настрій і розвинути уяву. Дорослі користувачі залюбки відвідують заняття із майндфулнесу та курсу «Самодопомога Плюс».

У межах Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?» для найменших кори-

стувачів з нагоди Дня спільноти задля ментального здоров'я в бібліотеці організували коло турботи «Затишний світ дитинства»: проводили вправи з психологічного розвантаження «Познайомимось», «Хмарка настрою»; ігри для вивільнення агресії «Пружина», «Тигреня випускає пазури», «Влуч у ціль», «Докричатися до місяця» та ін.; дихальні практики для стабілізації психологічного стану «Вдих-видих» з використанням спеціальних карток.

Завдяки грантовим коштам Міжнародної організації з міграції вдалося трансформувати і Коропську публічну бібліотеку, на базі якої створено комфортний функціональний простір

Центр спільнототворення
Korop Space

для розвитку та дозволяє «Центр спільнототворення *Korop Space*». Для закладу закупили нові меблі та комп'ютерну техніку, каво-машину, кондиціонер, настільні ігри для дітей, нові книжки тощо.

Наразі в бібліотеці успішно функціонує розмовний клуб української мови «Паляниця», де засідання проводяться раз на місяць. Модераторка клубу – письменниця Любов Борисенко. Популярні серед коропчан і тематичні ефіри

Засідання клубу
«Паляниця»

на хвилях місцевого радіомовлення «Короп FM». Лише у 2024 р. вийшло 52 ефіри для дорослих («Бібліотека планує. Бібліотека інформує. Бібліотека запрошує», «Книга вихідного дня») та дітей («Казки проти бомб»). Щонеділі

маленькі слухачі можуть послухати казку, яку читає бібліотекарка.

Серед книгозбірень області набирає популярності й екологічний напрям. Поруч із книгами в Олишівській публічній бібліотеці функціонує мінібанк насіння «Урожайна толока», де збираються зернята овочів та квітів. Їх можна взяти безкоштовно або ж обміняти на власні. Одночасно бібліотекарі пропонують користувачам різноманітну літературу для садівників, городників, квітників. Крім насіння, до бібліотеки можна приносити рослини для обміну або саджанці. У майбутньому в закладі планують створити міні-город (уже висівали соняхи та кукурудзу, вийшло дуже гарно та корисно), де кожен відвідувач зможе посадити рослину.

Отже, попри складні часи для України в цілому і прикордонної Чернігівщини зокрема, книгозбірні області знаходять можливості для трансформації, активно співпрацюють із різними установами, громадськими організаціями, фондами, меценатами для втілення спільних проєктів, адаптуються до воєнних умов, допомагають жителям громад освоїти нові знання та вміння, поліпшити психоемоційний стан.